

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

2007/05

ÁTADTÁK A SZÉCHÉNYI FERENC EMLÉKÉRMET

Április 28-án ünnepélyes külsőségek között adták át a 2007. évi Széchenyi Ferenc emlékérmet. A hagyományok szerint először a tavalyi díjazott, Kastaly Beatrix tartott előadást az Országos Széchenyi Könyvtárban folyó restaurációs munkálatok történetéről. Ezután Monok István főigazgató átadta az idei emlékérmet

WOJTILLÁNÉ SALGÓ ÁGNESNEK,
a Régi Nyomtatványok Tára osztályvezetőjének.

A díjazottat Tóthné Korompai Borbála laudálta.

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARICAE

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

16. évfolyam 5. szám

2007. május

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Vörös Klára:** Mi a könyvtár? Milyen a könyvtár? 3
- Bánkeszi Katalin:** Mi kell az olvasónak? Felhasználóbarát könyvtári szolgáltatások 10

Műhelykérdések

- Payer Barbara:** Kinőttük – lecseréljük. A Könyvtári Intézet megújult honlapjáról 16
- Kovácsné Eördögh Rita:** Fókuszban az olvasó! Olvasásfejlesztési tréning a British Council és a Könyvtári Intézet közös szervezésében 24
- Hajnal-Ward Judit:** Könyvtár szakon Amerikában. Feljegyzések az iskola-padból 28

Konferenciák

- Kégli Ferenc:** Komáromi főhajtás id. Szinnyei József életműve előtt 34
- Perjámosi Sándor:** Id. Szinnyei József a Nemzeti Könyvtár élén (1893–1894) 39

Perszonália

- Gerő Gyula:** Lipták Pál emlékezete 45
- Mader Béla:** Bakonyi Géza (1950–2007) 54

Könyv

- Bényei Miklós:** Tisztelgés a helyismeret munkásai előtt. Szélgjegyzetek egy különleges életrajzi lexikonhoz 58

From the contents

Klára Vörös: What makes a library? What can it be like in the future? (3);
Katalin Bánkeszi: User-friendly library services (10);
Barbara Payer: The new homepage of the Hungarian Library Institute (16)

Cikkeink szerzői

Bánkeszi Katalin, az Országos Széchényi Könyvtár címzetes igazgatója; *Bényei Miklós*, a Debreceni Egyetem tanára; *Gerő Gyula*, ny. főszerkesztő; *Hajnal-Ward Judit*, a New Jersey-i Rutgers Egyetem könyvtárának munkatársa; *Kéglí Ferenc*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *Kovácsné Eördögh Rita*, a British Council Információs Központjának vezetője; *Mader Béla*, a Szegedi Egyetem Egyetemi Könyvtárának főigazgatója; *Payer Barbara*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Perjámosi Sándor*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa; *Vörös Klára*, a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Karának oktatója

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Mezey László Miklós és Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;
Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bartos Éva**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az
Oktatási és Kulturális Minisztérium
Nemzeti Kulturális Alap

OKM

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 4800 forint. Egy szám ára 400 forint
HU-ISSN 1216-6804

Vörös Klára

Mi a könyvtár? Milyen a könyvtár?

A könyvtár csendes üzem, miután létrehozzuk, alig hallatja hangját, általában figyelmünkön is kívül esik. A veszély árnyéka eleddig ritkán vetült rá. Ám a könyvtár nem egy külön világ. Kontaktus intézményként számos hatás érte, módosult arculata, funkciókészlete. Békés átalakulásai után most gyűjtögető életmódjáról át kell térnie a halászatra, vadászatra.

Civilizációs alapintézmény

A könyvtár a társadalomban való létezés egy meghatározott intézménye, az ember körül kiépült társadalmi szféra része. A közös tudás megőrzésének szükséglete hozta létre. Az ember, Heidegger hasonlatával, a „távolság lénye” (Wesen der Ferne), aki nem egyidejűségben él. Szüksége van szellemi tartalmi, hagyományai őrzésére, továbbadására. Idők és terek távolságait befogó, áthidaló dokumentumok gyűjtését és a következő generációk számára a továbbadás szolgálatát, egy őrző, továbbadó mechanizmus működtetését várjuk a könyvtártól.

Koevolúcióban, egymásra hatásban él kultúra és könyvtár. A könyvtárak az egyes civilizációk (kulturális) alapintézményei.¹ Kultúrába ágyazottak, tradíciókat folytatnak. Minden korszak könyvtára egy sajátos kulturális és információközvetítő szerepet képvisel. Ennek határain belül fejlődik, ennek követelményei szerint éri szelektációs hatás szerkezetét, funkcióját, ideáját.

A könyvtárat működtető, használó kultúrák fejlődésével együtt fejlődik a könyvtár. Az adott kultúrából kiindulva alkotja tevékenységét. A kultúra alakítja a könyvtárat, de alakíthatóságának határai vannak. Alakíthatósága azt jelenti, hogy bizonyos hatásokra jön létre, a kultúra meghatározott állapotain belül formálódik. Ugyanakkor úgy véljük, hogy a könyvtár új működési módjai hatnak a kultúrára is.² Az információhoz való hozzáférés alakítja az emberi közösséget. A könyvtár a kulturális tapasztalatszerzés színtereként hat az egyes ember és a közösség fejlődésére.

A könyvtár olyan kompetenciákkal működik, amelyek képesek akár átalakítani a kognitív folyamatokat és a társas kapcsolatokat, olyan szolgáltatásokat indukál, amelyek hozzájárulnak a kulturális evolúcióhoz.³

Az ember beruház a könyvtárba, mert előnye származik belőle. A tradíciók, a tudás átadása növeli az emberi faj alkalmazhatóságát az életre. A túléléshez alkalmaz-

kodni kell, és az adaptációk tára a könyvtár. A változatos alkalmazkodási módok könyvtárban őrzött forrásai lehetőségek az új adaptációkra.

Az a bizonyosság, hogy egy ezer évvel ezelőtti írott dokumentum még elérhető, vagy hogy egy kétszáz éve kiadott, ma már ismereteiben túlhaladott könyv még tanulmányozható, megerősíti az embernek a kultúrába vetett hitét. Ez egyúttal minden könyvtár kulturaközi standardja: a világról alkotott tudásunk átörökíthető, és ennek több ezer éves bázisa a könyvtár.

Egyedi érték és tömegjelenség

A könyvtárak egyediek, mert számszerűen nyilvántartottak, egymástól megkülönböztethetők, de minőségileg is mások. Önálló karakterű egyedek. Mindegyik könyvtár más-más pályát fut be, körülményeivel, lehetőségeivel másképp sáfárkodik. Minden konkrét könyvtár egyszeri és megismételhetetlen. Egyediek, de nem izolált rendszerek, egyik kiegészítheti a másikat, egyik hiányosságait pótolhatja a másik.

Jellemzőbbek egyetemes vonásai. A könyvtár mint létrehozható intézmény tömegjelenség: ismétlődő. Egy bizonyos szinten, az elvonatkoztatás szintjén minden könyvtár egyforma, funkcionálisan egyenértékű. Lényegi jegyei minden könyvtárnál meg kell, hogy jelenjenek. Első megjelenése óta nincs társadalom, amelyik ne létesített volna könyvtárakat a tudományos, a gazdasági, a társadalmi fejlődés érdekében. Ez az ötezer év óta ismétlődő szerveződés persze úgy ismétlődik, hogy mindig más. A természet replikációival ellentétben (például egy fa életműködése, megjelenése évezredekken át ugyanaz) a könyvtár fejlődéstörténete, funkcióinak változása előre nem kódolt.

A könyvtár feladatköre, működési mechanizmusa jellegében egyöntetű. Tájékoztató az információtermésről – az információforrások beszerzése – a gyűjtemény rendezése – a források formai és tartalmi feltárása – tájékoztató munka és egyéb szolgáltatások: nagyjából ez a tevékenységsor, könyvtári rutin zajlik minden könyvtárban. Ez adja azt a biztonságot, hogy ugyanazt a jelentést kapcsoljuk a „könyvtár” szóhoz. De mindegyik feladatnak története van. Kialakulásuk igénye, a műveletek formálódása, szabályozása sajátos feltételekhez kötött. A feladatok adaptációját befolyásolja a technológia és a társadalmi struktúra változása.

A könyvtár kulturálisan egyetemes, megjelenési formáiban viszont kultúraspecifikus. Példaként a gyűjtés, a funkciók egy egyetemes osztálya kultúraspecifikus abban, hogy az adott társadalom számára milyen normák, értékek határozzák meg szerepét.

A veszendőség ellenlábasa

Az összegyűjtött emlékek, tudások többé teszik az embert, mint egy természeti lény. A kultúra az emlékezet megőrzésével, megbecsülésével kezdődik és az információ megőrzésére, továbbítására épül fel. Egy felhalmozott, átörökített tudásanyag és egy folytonosan ápolott kultúra közegébe érkezik minden ember.

Információfelhalmozó és -tároló lények vagyunk. Az agy emlékezete szinte kiaknázhatatlan, de hiába a 100 billió szinapszis az emlékek megőrzésére, az írott, tehát rögzített emlékezet tárolása nélkül nemzedékről nemzedékre újra kellene teremődnie a múltnak. Az írás nélküli társadalmakban az idősek töltik be a „törzsi könyvtár” szerepét, fogalmaz Desmond Morris⁴.

A jelrendszerek változatlan információ-túlélést biztosítanak, és az első könyvtár terve a hálóba fogott emlékezet tárhelyének hipotézise lehetett.

Lírai fogalmazásunk nem takarhatja el, hogy a tárolt és közvetített ismeretegy- ségek elsősorban a praktikumot, a túlélést, a hatalmat, a racionalitást szolgálják (lásd: az ókori kezdetek: termés adatok, csillagászati mérések archiválása). To- vábbá, hogy bár a jelrendszer önmagában változatlan túlélést biztosít, de a törté- neti, művészeti, tudományos, műszaki, gazdasági szövegek manipulálhatók

Ha a könyvtárba lépünk nemcsak a tudás fontosságára, hanem az emberi lény jelentőségére is gondolhatunk. A könyvtárak százazrei színültig vannak fontos gondolatokkal, a zsúfolt és rendezett polcok azt sugallják, az ember gondolatai megőrzendők és átadandók. A könyvtár nyújt védelmet a mulandósággal szemben. Halandóságától való félelmében az ember mindig törekedett a tartós létezés va- lamilyen formájára. Valamilyen megbízhatóan állandóra.

Egy gondolkodó lény számára azonban a halálnál is fenyegetőbb lehet az ér- telemnélküliség. Következésképp egy a gondolatait dokumentálni is képes lény számára többek között azért szükséges társadalomban élni, mert a társadalom képes működtetni a veszendőség ellenlábását: a könyvtárat.

Időben élő, de időtlenséget kínáló

Fontos tudni, mikor alapítottak egy-egy könyvtárat, mi volt egy könyvtártípus megszületésének valószínűsíthető dátuma, de a könyvtárak napjai nem kapcsolo- dnak össze kitüntetett dátumokkal. A könyvtár ebben az értelemben tehát nem kronológiai struktúra, működését nem a kezdet és a vég határozza meg. Gyűjte- ménye sokkal inkább az időtlenséget sugallja. A könyvtár mint rendszer megha- tározatlan időtartamra született. Bár sokan gondolnak a könyvtárra mint lassan idejélmúlt intézményre, nem állíthatjuk biztonsággal, hogy valaha nem lesz. Ahogy az elsőnek nem volt tervezett megszületési ideje, nincs előre meghatározott megszűnési dátuma sem.

Ha az ember csak a jelenben élne, miért lenne könyvtár? A múlt és a jövő ösztö- nöz, nyomaszt, feladataival betölti jelenünket. Ha az ember nem törekedne a fejlő- désre, valószínűleg nem lenne könyvtár.

Miközben a könyvtár a fejlődés forrásbázisa, létre nem jellemző a stimuláció, a merész, változatos élet. A társadalmi, gazdasági, technikai fejlődéssel együttjáró funkcionális fejlődés annak jele, hogy időben élő, s hogy a tradicionális megbí- zatás természetesen nem gátolja az újítás lehetőségét; a könyvtár nem vak az újra. Viszont a változások ellenére megfigyelhető permanencia azt jelzi, a folyamatos- ság, az állandóság az az időtényező, amely alapvető elem a funkciójában: az idő megkötőjeként tekintünk rá.

A könyvtár mint ős intézmény él az ismeretrögzítő ember mellett *egy fontos megbízatás szakrális idejében.*

Küldetése határai között formálódó

A könyvtár születése után rögtön aranykorát éli. Folytonos növekedés, szaporodás áll előtte, horizontja tágas. Bőséggel hozzájut a dokumentálандókhöz, a gyűjtés nem lehatárolt. Az információ, a dokumentum soha ki nem fogyó táplálékként, különösebb küzdelem nélkül jut a birtokába. Az újonnan kialakuló könyvtártípusok első egyedei is mind megélték ezt az aranykort. Évszázadok múltak el, hogy bárkiben is felmerült volna e korszak befejeződésének gondolata.

Ma fel kell tennünk a kérdést: hol húzódnak az évezredek át maradandó intézményi forma határai? Felmerül, tud-e amelletts terjeszkedni, hogy megőrizze önazonosságát?

Két út valószínűsíthető:

1. A könyvtár- és az információtudomány közös tartományának, az információkeresésnek növekvő fontossága miatt a könyvtár közeget vált. Szerepkészletének bizonyos elemeitől megválíks, eddigi, kulturálisan megszabott hangsúlyai áthelyeződnek. Egy új intézményi modell formálódik, amelyben az eddiginél meghatározóbb a hatékony működés kívánalma. *Korábban futurisztikusnak tűnhető figyelem fordul a könyvtárak felé.* A könyvtár és a könyvtáros szakma átformálódik, pozíciói megerősödni látszanak.
2. Rabszolgasorsra jut saját területén. Az elektronika migrációja kínálhat némi reményt, de már erőfeszítések kell tennie, hogy gyűjteményének, feltárásának, tájékoztatásának eszköze, és ne lényege legyen a digitalizáció. Hatalmas munkával átkódolja működését, erón felül magába olvaszt, szűzföldön terjeszkedik, de az értékesebb területeket már más foglalja el. Minden integrált könyvtári rendszer, minden virtuális könyvtár kitolja a határt, sőt az életképesség hajtóerejévé válik, de a sok beavatkozás megváltoztatja: instabillá válik.

A könyvtárak anélkül, hogy kijelölt funkcióik teljesítésében hibáztak volna, tartanak attól, hogy egy napon a közösség értékelésében elégtelennek minősülnek, és tisztüket elbirtokolja a digitális adatbázis és az internet.

Evolúciós termék

A könyvtár története tulajdonképpen evolúciós történet. Kialakult jellemzői átöröklődnek, előnyös tulajdonságai továbbadásával marad fenn, csak így garantált a túlélés.

Mivel a könyvtár nem teremtmény, hanem az emberek által létrehozott intézmény, változó események hatására módosul. A befejezett tökéletesség helyett az időbeli változás jegyeit hordozza. Az egyes típusok megszűnése a fejlődés előfeltétele, tehát szükségszerű és pozitív tényező.

Nem alkották őket, *egy könyvtár nem születik hatékonyak, emberközpontúnak.* Bizonyos feltételek között kell működnie, kialakult jellemzői közül azokat használva, amelyek elősegítik az életben maradáts, az elterjedésts. Meg kell tanulnia azzá válni, amit a társadalom elvár tőle. A működési rend szabályai többek között a túlélés támogatói. Mióta nyomon követhető a könyvtárak léte, bizonyíthatóan jellem-

zójuk a replikáció, az öröklődés, az alkalmazkodás. Mint szerveződés, lényegében alig változott a könyvtár az ókor óta, miközben példányainak százezrei szűntek és nyíltak meg.

Az organizáció alapja (gyűjtés, őrzés, közvetítés) változatlanul átöröklődik az egyes példányokba, de eszközeiben változásra alkalmas, ahogy reagál a korok, kultúrák és a felhasználói igények módosulásaira. Életképes egyednek bizonyul: ahány kultúra, annyi könyvtár.

A könyvtárakkal szemben megnövekedett igények új túlélési lehetőséget kínáltak. Néha csak megszorodott feladatokat, új munkamegosztást jelentett ez, néha a speciális típusok kialakulására nyílt új élettér.

Nem lineáris evolúcióban fejlődik tehát a könyvtár, hanem az igényváltozásokra való állandó reagálások közepette. Csak azok a könyvtárak élnek hosszú ideig, amelyek úgy változtatják meg működésüket, hogy lehetővé tegyék saját maguk számára a jobb alkalmazkodást. A túlélés záloga az előnyös tulajdonságok továbbadása.

Nagy kérdés, hogy „a” könyvtár mikor éri el lehetőségei korlátait?

Léte a szolgálat

Nem a könyvtárhoz kötik hozzá karakterisztikusan a következőket: gazdagság, hírnév, fontosság, megbecsültség, innováció, dinamikusság, mérhető eredmények, siker, nélkülözhetetlenség. Mindezekre a kultúra tényezői közül mások aspirálnak elsődlegesen. A nyelv nélkülözhetetlenebb, a történetírás megbecsültebb, a találmányok innovatívabbak, a múzeumok gazdagabbak, a művészetek rangosabbak, a tudomány eredményei mérhetőbbek, az iskolák fontosabbak.

A kultúra egyik szegmensként a könyvtárak nem elsősorban azt a megbízatást kapták, hogy a külvilág ingereire reagáljanak, hogy új eszméket hirdessenek, hogy reakcióik forradalmiak legyenek, hogy hordozzák a fejlődést. *Volt egy szerepkör: az őrizni és használatba adni, amely senkinek sem kellett. Ezen ajánlat elfogadásának köszönheti a létét a könyvtár.*

Szerepe szerint őriz valamit, amit a valódi értelemben nem is birtokolhat, mert használatba kell adnia. (Őriz a levéltár is, de emellett igazgatási feladatot is ellát. Őriz a múzeum is, de a rábízott anyagi örökséget csak bemutatja, nem szolgáltatja ki ideiglenesen sem, nem adja a felhasználó kezébe.)

A többi kultúra-tényező mintha mohóbban, nagyobb önbizalommal, önmotogatóbban, életrevalóbban kért volna a feladatokból. A könyvtár léte szolgálat. Ebert véleménye szerint a könyvtárnak jelmondatának így kellene hangzania: *„minden erőmet mások szolgálatára szentelem”*.⁵

A könyvtár legfőbb motivációs célja az, hogy működését alárendelje a társadalmi elvárásoknak. A könyvtár csak rendet visz a kultúrába, és az emlékezés állandóságát. Ereje a szolgálat és az alkalmazkodóképesség.

Alkalmazkodó

Csak a legalkalmatlanabb tudós műhely mond le az új kutatásokról, vállalva inkább a felhalmozás, továbbhagyományozás feladatát. Csak a teljesítőképesség-

géről kevésbé híres mond le az információk birtokában a befolyásolásról, vállalva csupán a közvetítést. Csak a legbizonytalanabb intézmény dönt úgy, nem avantgárd lesz, nem a haladás hajtja, hanem az alkalmazkodás. Csak a legvisszahúzó-dóbb mond le a kitérülködéséről.

De tudjuk, az egyéni, a forradalmi megoldások egyúttal a törékenyebbek is. Ami folyamatosan megújul, abban sok válik régivé, életképtelen elemmé. Aki állandóan hősiessé küzdelmeket vállal, többnyire vértanúvá lesz. *A könyvtár sok mindenre alkalmatlan, de a túlélésre az egyik legrátermettebb.*

A könyvtár alkalmazkodóképessége már-már jellemtelen, meghunyászkodó. Gyűjteményét minden eszmerendszer alakíthatta, cenzúrázhatta, vagy ha úgy tartotta, akár fel is gyűjthatta. Arculatát az uralkodók és fenntartók általában erőteljesebben formálták, mint a szakma.⁶ A gyűjteménykorpusz nem hányt ki magából az emberellenes, a jogrendellenes, a tudományellenes forrásokat. Ha úgy rendelte a társadalom, őrizte a lektúrt és szolgáltatva a silányt. Eltűrte, hogy hatalmi berendezkedések és privilégiumok szabják meg látogatóinak körét, jogosultságát. De aki folyamatosan lázong és ellenszegül a társadalmi megbízatásnak, attól elveszik a lehetőség.

A könyvtár kríziseiben mindig új adaptációkat talál fel. Az előrejelzett körülményekhez igazodik. A könyvtár lehetőségei strukturáltak és korlátozottak. E korlátokon belül fejlődhet tovább. Eddig sikeresen aknáztá ki lehetőségeit. A legalkalmasabb volt saját területén, a kész struktúrán belül hatékonyan old meg problémákat. Ma azért fogalmazódnak meg vele kapcsolatosan identitáskérdések, mert a struktúra maga áll változás alatt.

Modell

A könyvtártörténet az ember konstrukciós képességének és időutazó vágyának bizonyítéka. Ha nem lett volna szükség egy emlékezetet modellező szervezetre megalkotására, a könyvtár funkció nélkül maradt volna, létre sem jön. Legfeljebb rendezetlen és őrizetlen feljegyzések léteznének, s az elméről elmére továbbadott szelektív memória.

Amikor kialakult, optimális megoldásnak látszott a szerkezete, funkciója. Az utána következő könyvtár-generációk ezt a sikeres modellt igyekeztek leképezni.

A könyvtár funkcionális felépítése az agy emlékezési és tárolási módjához hasonló jelenséget valósít meg. Adattárolás, rendszerezés, visszakeresés, előhívás, információtovábbítás mechanizmusa szerint szerveződik az agy és a könyvtár működésrendszere.

Miért volt szükségszerű fizikailag realizálni, leképezni az agy főbb tulajdonságait? Mert a civilizáció előtt ki voltunk téve annak, hogy behatárolt időtengelyben gondolkodjunk. A múlt határai egybeestek az emlékezet határaival. Továbbá, mert a múltra vonatkozó ismereteket túlzottan instruálta a mítosz. Az ember mi voltunk és az ember fennmaradásának egyik kritériuma az emlékezet, a múlt birtoklása. *Azért volt képes az ember létrehozni a könyvtárat, mert kényszerítő erejűen szüksége volt saját agya biológiai funkcióinak modellezésére.*

A modell, a könyvtár jóval több információt képes tárolni, mint a modellezett, az agy. Az agy működése viszont hatékonyabb, és működési lehetősége korlátlan.

A könyvtár totális vállalása (minden meghatározó forrás őrzése) megvalósíthatatlan, szinte a kezdetek óta. Szerepének pozicionálása, küldetésének fontossága mégis megkérdőjelezhetetlen. Kérdés azonban: abban, hogy igazán sikeres intézmény legyen, s ne csak becses, hanem diadalmas is, nem saját konstrukciója akadályozza-e meg?

Mi a könyvtár? Milyen a könyvtár?

Amikor erre kísérünk meg válaszokat keresni, óhatatlanul is egy összetett egészet redukálunk hasonlatokká. Néha ellentétes nézőpontokat szolgáló hasonlatokká (lásd: e munkában: időtlenséget sugalló evolúciós termék). A könyvtárnak tulajdonított jelentések valószínűleg meglepnék az átlag használókat és a könyvtáralapítókat. Belemagyarzásnak tarthatnák. A ritkán használt, és eredeti funkcióikat (éppen) elvesztő tárgyakról szoktak ilyen metaforisztikusan beszélni.

Megbízhatóbb, autentikusabb lenne akkor és úgy válaszolni a címben feltett kérdésekre, ha rendelkezésünkre állna számos, különböző korból és kultúrából származó, használói vélemény, jól körülhatárolt társadalmi értékelés. De a könyvtártörténet-írás a történelemben ágyazódik; történelmi, kultúrtörténeti eseményekhez, személyekhez köti korszakait. Alig méltányolja a mindennapok használóit. Ők általában csak anekdotikus elem, kísérő tényező. Pedig rajtuk kívül senki sem tudhatja igazán, milyen is volt egy könyvtár valójában. Ha rekonstruálták is az alexandriai könyvtárat, léte nem lesz újraélhető. Abszurd, mert realitása megsűnt.

Nincs retro-könyvtár.

JEGYZETEK

- 1 A civilizáció és kultúra kifejezés elemezhető fontos különbségeik szerint is, de a cikk szóhasználatában, ha külön nem jelöljük, e két szó egymást helyettesíti. (A civilizáció fogalmába beleérti e munka a kulturális intézmények sokaságát is.)
- 2 Vö. Innis nézetével a társadalom és technológia dialektikus kapcsolatáról. Innis, Harold Adams: *The bias of communication*. Toronto, Univ. of Toronto Press, 1951.
- 3 Az evolúció fogalma előbb jelent meg a kultúrák tanulmányozása során, mint Darwin biológiai evolúciója. Lásd: Sir William Jones (1787) felismerését: az indogermán nyelvek közös őse a szanszkrit.
- 4 Morris, Desmond: *Az emberállat. Személyes vélemény az emberi fajról.* (Ford. Káldos Zsolt.) Bp., Magyar Könyvklub, 1997. 175. p.
- 5 Fredrich Adolf Ebert (1791–1834) drezdai könyvtárnok. Idézi Hessel, Alfred: *A könyvtárak története.* Bp., OSZK-KMK, 1959. 106. p.
- 6 Tjebbe van Tijen idézi a következő, Asszurbanipal idejéből származó, ékírásos mondatot: „Beteszem a könyvtárba, azt, ami tetszik a királynak, ami nem kedvére való, azt eltávolítom.” (ford. Vörös K.) In: Tijen, Tjebbe van: *Ars Oblivendi. About the Construction of Our Collective Memory System*
URL: <http://www.iisg.nl/~tvt/tijen01.html> [2007. jan.]